

Streuvels, Stijn (1971), *Volledig werk III. s.l., Orion.*

DE TELEURGANG VAN DE WATERHOEK (1927)

In dit verhaal tot nu toe geen ellenlange, obligate natuurbeschrijvingen. Zoals steeds zeer lang uitgesponnen, niet-spannend, weinig boeiend. Ook weer helemaal gebouwd rond een paar karakters die zeer extreem, bijna karikaturaal neergezet worden. Mira(belle) is een halve hoer, onecht kind van haar verdwenen moeder Gitta (804) van wie niet geweten is wie de (Franse, 803) vader was. Haar nonkel Lander is de knappe jongste zoon van Broeke. Broeke, haar grootvader, is een van die typische Streuvelskarakters die geobsedeerd zijn door een idee en daar niet meer vanaf raken. In dit geval is dat de brug die gebouwd zal worden met alle gevolgen daarvan voor de Waterhoek.

Wat mij stoort, is dat er zoveel is dat niet klopt. Dat Mira drie jaar na het vertrek van haar moeder, door "een onbekende" (804) teruggebracht wordt zonder enige uitleg, is weinig overtuigend. In het begin schrijft Streuvels dat alle bewoners bij iedereen in- en uitliepen, maar op 818 heet het dat ze de luiken sluiten of de gordijnen dichtschiiven "om onbescheiden blikken van buiten af te weren". Dat kunnen nochtans alleen maar blikken zijn van de bewoners van de Waterhoek, want ander volk komt daar niet. Op 822 schrijft Streuvels dat Broeke "te huis" stevig uitvaart tegen zijn zonen, maar dat is onmogelijk want ze zijn allemaal getrouwd en Broeke woont in bij zijn dochter Manse en haar man Sieper. Op 831 vernemen we dat "geen enkele knaap van de Waterhoek" naar Mira omkijkt en dat ze elke week met een ander lief uit het eigenlijke dorp naar huis komt (834), maar drie bladzijden verder (837) schrijft Streuvels dat "Heel de jonkheid van de Waterhoek" rond haar zwermde en dat alle andere meisjes "alle aantrek" verloren. Het klinkt ook allemaal erg overdreven. Op 841 staat dat Mira en Lander "rechtzweirs" waren en volgens de verklarende noot onderaan betekent dat "volle neef en nicht", maar het is nonkel en nicht. Op 863 schrijft Streuvels dat de Waterhoek "te laat" vernam dat de gendarmen de huizen van de drie verdachten zouden omsingelen, maar niettemin weten ze te ontsnappen "op 't eerste noodsein der geburen" (863). Op 864 lezen we dat Lander niets meer voelt voor Mira, maar op 868 is hij stikjaloers op de nieuwe minnaar van Mira en op 869 wil hij voor altijd met haar samen zijn in het bos op de Kluisberg. Op 876 neemt hij haar zelfs kwalijk dat ze hem al "had opgegeven", terwijl hij zelf dat al veel eerder had gedaan. Dat Lander op 864 kommerloos geniet van de natuur, terwijl hij achtervolgd wordt voor moord is compleet ongeloofwaardig, evenals het feit dat hij pas op 866 beseft dat hij toch eens zal moeten eten. Op 951 overdenkt Broeke dat het verlies van Lander (die in de gevangenis zit) de oorzaak is van de ondergang van de Waterhoek, terwijl dat kant noch wal raakt. Mira wordt door iedereen bewonderd en achternagezeten, maar op 983 heet het opeens dat niemand haar "scheen op te merken" (983). De psychologie van Broeke rammelt aan alle kanten. Op 1033 begint hij de gehate ingenieur Maurice zelfs te bewonderen. Op 1034 lezen we dat het op de Waterhoek "krioelde van zotten en geestelijk ontaarden", maar daar is in de vorige paar honderd bladzijden niets van gebleken.

Ook de ingenieur Maurice is psychologisch zeer ongeloofwaardig geschetst. Soms is hij schuchter en trekt zich terug (923, 933). Op andere bladzijden blijkt hij heel het dorp te kennen (923 onderaan), maar op 1041 wordt het dorp "een vreemde wereld" genoemd. Op 983 lezen we dat zijn passie voor Mira zoiets is als het "ontwaken van zijn jeugd", wat nogal vreemd overkomt bij iemand van over de twintig (983). Hij probeert zich op 1017 "bekend en vertrouwd" te maken in de Waterhoek omdat hij intussen vrijt met Mira.

Het personage Sieper is meestal de nuchterheid zelve, maar op 927 heet hij opeens "een driftkop". Maurice durft aan zijn moeder niet vertellen dat hij verliefd is op Mira en neemt dan zijn toevlucht tot... het gebed! (937)

Het beste deel komt op het einde waar Streuvels treffend beschrijft hoe Maurice weet en beseft dat hij totaal verblind is door zijn passie voor Mira, maar er toch niet aan kan weerstaan. Streuvels zit

blijkbaar toch nog erg vast in een God-versus-duivel-denken. Al wat passie is en seks is des duivels (976). Zie ook 1021: om van zijn “onkuise geest” verlost te raken, zoekt Maurice hulp bij een priester. Iemand schrijft een anonieme brief aan de moeder van Maurice (1009) en later doen velen dat. Maar hoe zijn ze aan haar adres geraakt? Zie ook 1022: moeder wendt zich tot de pastoor.

Dat Manse niets in de gaten heeft van wat er tussen Maurice en Mira groeit, tot ze hen ‘op heterdaad’ betrapt, is ook niet geloofwaardig (1014).

Dat Broeke, die intussen een lamme arm heeft, de lamme Treute op zijn ene arm kan tillen en naar de Schelde dragen, is niet geloofwaardig (1032).

Streuvels’ fascinatie voor mannen of man-vrouwen valt ook hier weer op. Zie 836 (“knechtebrakke” en “half jongen half meisje”) en 838 (“In dat jongensachtige lag een hele wereld van geheimzinnige verzoeking.”) Ook 975, de beschrijving van Thyssen. Idem op 986.

Het is allemaal fel overdreven. Dat de brug gebouwd wordt brengt bij Maurice “heel zijn wezen in spanning” (925).

Philip Vermoortel
09-2020

ZET- EN ANDERE FOUTEN

Ook hier weer tal van zetfouten:

- “zji” (846)
- “zal ‘t” (862)
- “De ander broers en zusters” (862)
- “zou, Tegen” (883)
- “huis, Ze” (903)
- “iest” (905)
- “etgenstand” (947)
- “verzaak tmet” (in plaats van “verzaakt met”) (949)
- “tozien” (981)
- “verbinten’s” (lettertype) (992)
- “vermnegd” (986)
- “Desrumeauw” (in plaats van “Desrumeaux”) (993)
- “eigenlijk” (in plaats van “eindelijk”?) (1001)
- “stroopopwaarts” (1016)
- “afres” (in plaats van “adres”) (1022)
- “schitterede” (1023)
- “elke” (in plaats van “elk”) (1042)
- “buitenald” (1049)

Het woord “Strozeker” (847) wordt uitgelegd als “zeker in het stro, vuile opschepper”. Volgens mij betekent het gewoon iemand die in het stro pist.

Voorts:

- “nietweerds” (848)
- “hurden” (873, 1002) [= afsluitingen]
- “taarteklaai” (886)
- “ritsepeeuwen” (893)
- “klibbere” (907) [zoals Engels “clever”]
- “lachtaarte” (919)

Taalregister klopt niet
“vat-je ‘t?” (886)

Grammatica klopt niet:

“twee van zijn makkers – Tette en Cloet – kerels waar hij staat op maken kon en iets mede uit te richten was;” (850)

“Elk die zijn beurt gekregen had, ging op de aangewezen plaats, en keken onverschillig [...]” (879)

“en na korte tussenpoos keerde heel de stoet [...] weer binnen, namen plaats” (880)

“[Ze] verlieten de gerechtszaal gelijk ze ’s zondags na de mis uit de kerk stappen” (881) => ‘stapten’

“Het lied en het heien gaat” (getal) (942)

“de weerzinwekkende lelijkheid, waarin hij gedompeld lag, en hem verachtelijk miek voor zichzelf.” (1048) => en die hem

Streuvels heeft de vervelende gewoonte om eindeloos veel liedjes te introduceren in zijn werk. Die houden het tempo op en voegen niets toe (942-943)

CITATEN

“de teleurgang van de Waterhoek” (911, 947)

976: de duivel der ontucht was in hem gevaren

987: de boze geest bezit van zijn hart genomen

988: hij beschouwde het als van een ander

990: hij mist het onderscheid tussen ’t geen werkelijk voorgevallen is en ’t geen als een droomvisioen in zijn verbeelding danst

1014: het steekt in mijn bloed als een ziekte

1017: omdat een geheime macht er hem aantrok

1019: om in de macht van een kwade geest te vallen

1044: de voorgetrokken lijn had gevolgd hem door een vreemde macht voorbeschikt